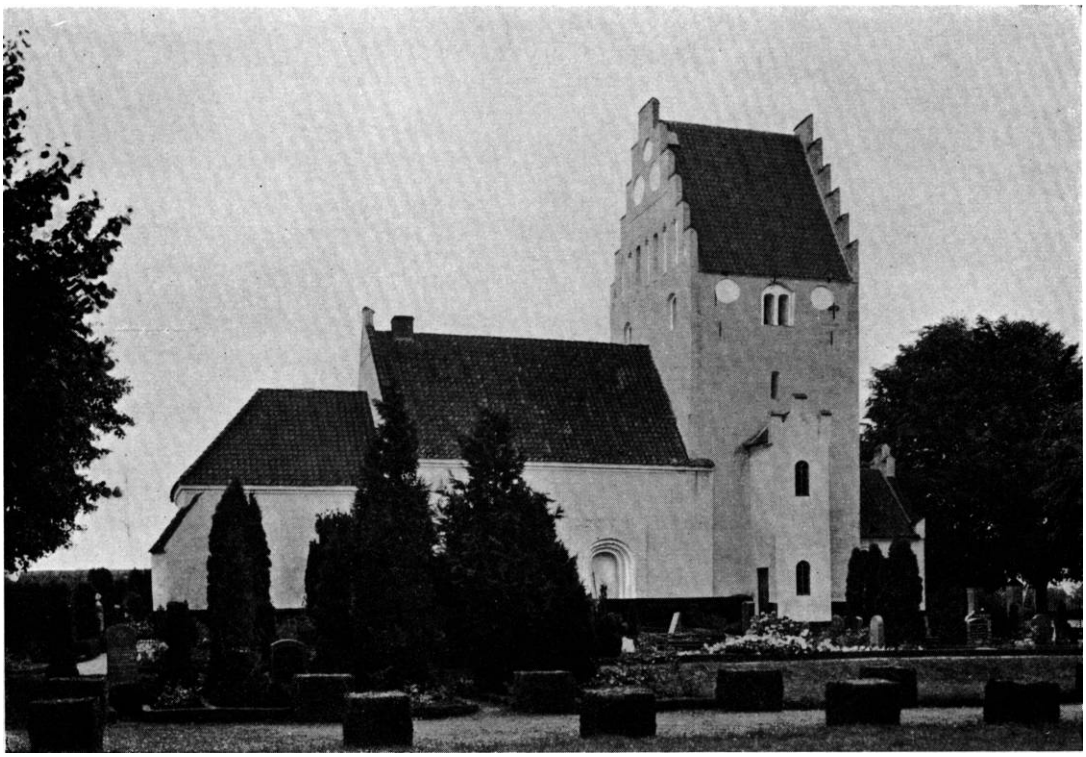

Fig. 1. Falkerslev. Ydre, set fra syd.

Aa. RI. 1953

FALKERSLEV KIRKE

FALSTERS SØNDER HERRED

Kirken er siden 1695 *anneks* til Horbelev, hvortil den blev henlagt ifølge forordningen 1688[1]. Om dens ejerforhold i middelalderen vides intet, men 1580 fik lensmanden på Nykøbing ordre til at undersøge, med hvilken ret den daværende besidder af Skørringe, Eskil Gøyes enke Sibilla Gyldenstjerne (sml. †glasmaleri, s. 1451) tilholdt sig patronatsretten til kirken[2], som hun dog det følgende år fik bevilling på fremtidig at måtte besidde[3]. 1604 mageskiftede Henrik Gøye (sml. †glasmaleri, s. 1451) imidlertid Skørringe og dermed kirken til kronen[4], hvorunder kirken siden forblev, indtil den 1767 på auktionen over det falsterske ryttergods blev afhændet til sognepræsten Jacob Borch[5], hvorefter den havde skiftende ejere, en overgang Virket bys gårdmænd, siden disse i fællesskab med det Mahrenholz'ske legat i Nykøbing og sluttelig dette alene. Kirken overgik til selveje 1. januar 1931.

Kirken ligger nord for byen på fladt terræn. Kirkegården er udvidet mod nord og syd og hegnes mod vejen på vestsiden af jernstakit med låge mellem murede piller, iøvrigt af mure af kløvet kamp og, ved den nyeste udvidelse mod nord, af hæk. 1721 omtales, at kampestensmuren om kirkegården skulle repareres. 1680—81 skulle der til taget over kirkeporten bruges 1½ tylt norske

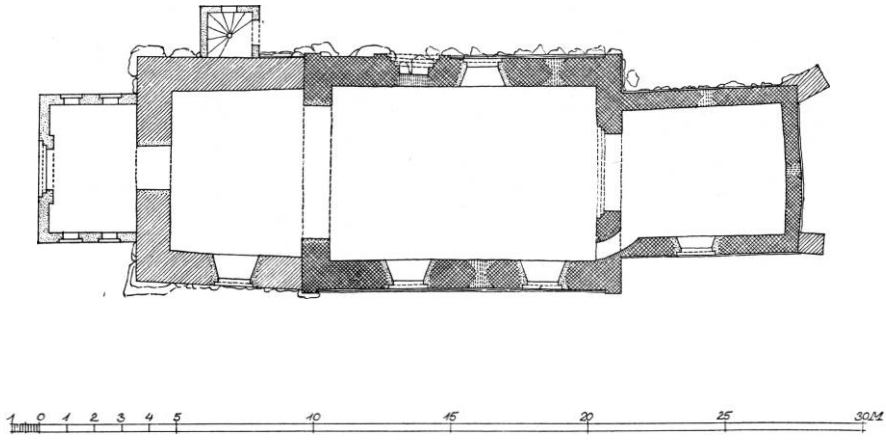

Fig. 2. Falkerslev. Plan. 1:300. Målt af Einar Anthon 1943.

deller, 1731—32 blev der sat nyt tømmer i kirkeporten og lågen, der to år efter blev malet med kongeparrets navne, men 1748—49 blev port og låge helt fornyet og malet året efter. 1745 var der indsat en ny låge mod nord (rgsk).

Kirken består af romansk kor og skib, gotisk tårn, moderne trappehus og vestforhal fra 1862. Et ældre våbenhus er nedrevet.

Den romanske kirke. Koret er bygget helt af kridtkvadre, også skråkantsoklen er af kridt. I den udadbuede og vistnok skrøbelige østgavl sidder et romansk vindue, der er helt tilmuret, efter fugningen at dømme allerede i middelalderen. Korets sydside har måske haft en præstedør, idet den sædvanlige plads for denne viser en ujævn murflade, hvori der findes munkesten, men også kridt. Det romanske sydvindue kan ikke spores med fuld sikkerhed, men på nordsiden ses vinduet som tilmuring. Korets overmure er moderne ommuret med gesims og valmtag, på skibets gavl ses spor af et stejlere kortag.

Skibet er bygget af munkesten i munkeforbandt med mange sorte bindere. Langmurene har lisener, hvorpå en dobbelt skråkantsokkel løber af. Den underste skråkant fmdes også på østgavlen, der i rejsehøjde har et savskifte og i toppen tre små savskifter under en nyere toptinde, der ligesom de nye kamme og fodtinderne er munketeglsafdækkede. Langsidernes østre lisener ender i gavlkonsoller, der i syd består af to, i nord af tre afrundede skifter. Skibets sydside har spor af to helstens vinduesstik med omløbende binderskifte. Portalfremspringet er hugget bort. Skibets gesims består af et moderne, udkraget savskifte. Nordsiden har vinduer som sydsidens. Den tilmurede nordportal står i et lavt fremspring afsluttet med tre skråkanter, hvoraf den øverste er meget lille; fremspringet har været hugget bort fra sokkel til vederlag og er rekonstrueret med små sten. Den rundbuede, mangefalsede dør har halvstens stik med omløbende løberskifte. Anden og fjerde fals er afrundede, men er vist egentlig halvsøjler; deres vederlagssten er ved indridsede vinkler formet

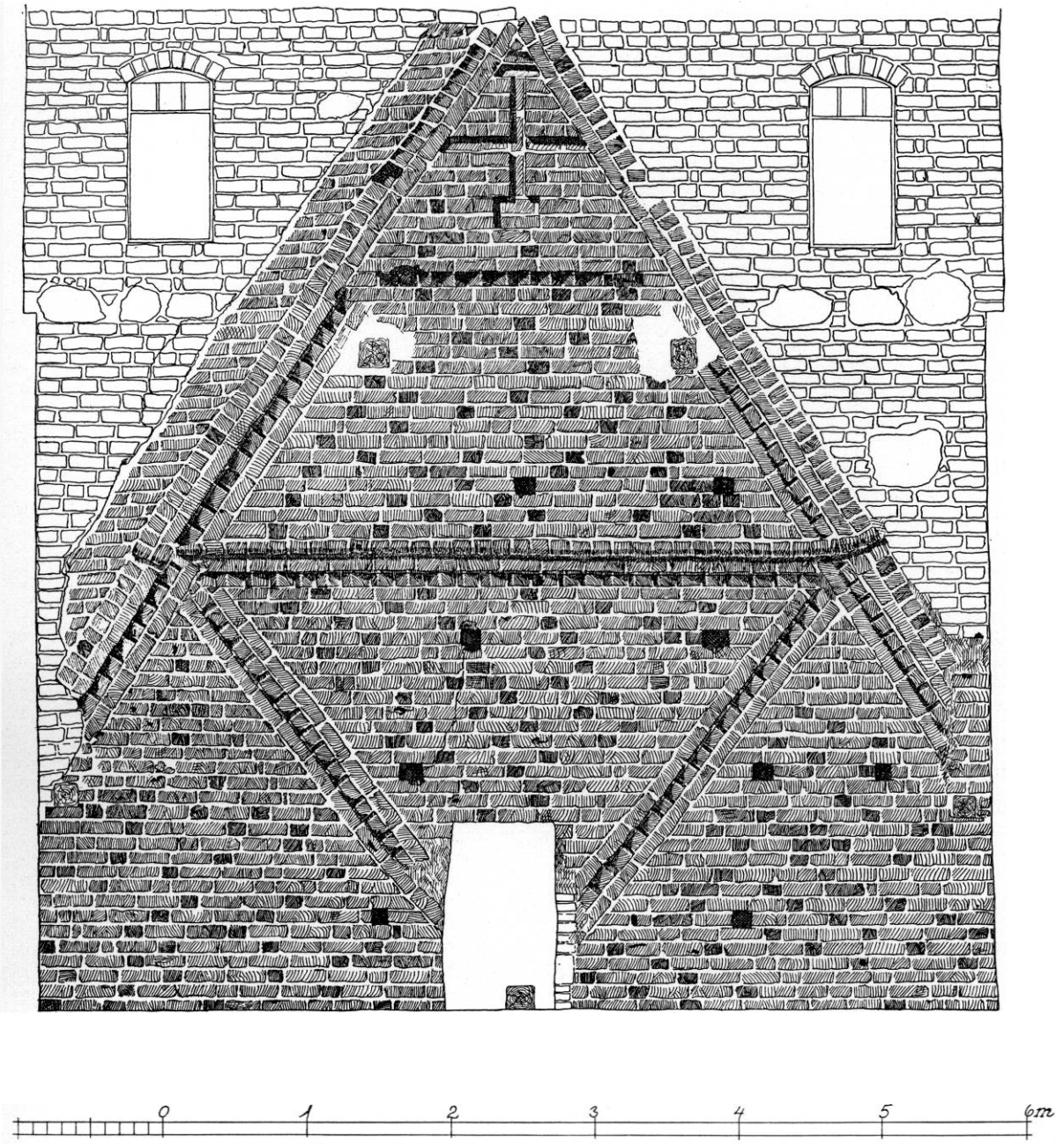

Fig. 3. Falkerslev. Skibets vestgavl. 1:50. Målt af Inge Westergaard 1943.

som rudimentære klokapitæler, baserne kan ikke skelnes. Skibets vestgavl (fig. 3) har i syd rester af en gavlkonsol. Fra tårnet ses gavlfeltet som blank mur, der ved kalkede savskifter mellem løberskifter er delt i fire trekanter; det kan ikke ses, om det nederste savskifte er udeladt, eller om det er skjult af etageadskillelsen. Den øverste trekant er kraget ud på et afrundet binder-

skifte og har i toppen over et savskifte et lille hammerkors på kvadratisk fod, arme og top er skråt afskåret af taglinierne. I fodpladens nederste skifte er bag halvstens mur en hulhed helt ud til tagliniens rulskifte. Over tagliniernes savskifter ligger et rulskifte, og derpå er muret en kam med vandrette fuger.

Det indre har glatpudsede vægge og rund, på vestsiden dobbeltfalset korbue. Gennem triumfmuren er brudt en opgang til prædikestolen (sml. s. 1453).

Tårnet er bygget af munkesten i munkeforbandt på svær syld. Indvendig ligger i tårnets overmure mange store kampesten, utildannede eller let kløvede. Tårnrummet har mod syd et moderne vindue og mod skibet en stor, rund, moderne tårnbue. Mellemstokværket har til tre sider en smal, fladbuet glug, klokkestokværket fladbuede tvillingglamhuller i fladbuet eller rundt spejl mellem to cirkelblændinger; mod øst to falsede, fladbuede glamhuller. Gesimsen består af en enkelt udkragning. Tårngavlene har 11 munketeglsafdækkede takker, hvoraf toptakken er meget bred. Deres blændingsdekorationer er ganske ens, nemlig forneden trappestiksblændinger og to fladbuede glugger, derover et syv skifter højt savskiftebælte og øverst tre store cirkler. 1721 skulle vestsidens kam ommures (rgsk.), men allerede 1693 var tårnmuren meget revnet, og 1718 blev oplagt en 18 alen ankerbjælke[6]. Det moderne trappehus på tårnets nordside har spindeltrappe med bræddetrin om et mastetræ. Fra den moderne forhal er brudt en rund dør til tårnrummet.

†*Våbenhus.* 1693 var våbenhuset meget forfaldent[6]; 1755—56 nedrev murermester Trap kirkens våbenhus til grunden og genopsatte det, idet han til gavlen brugte det gamle egetømmer. Grunden var lagt af kampesten rettet ud med mursten, og væggene var opmuret med dobbelte flensborger mursten fuget på begge sider, taget var tækt med tegl. Snedkeren lagde loftet og gjorde to små enkelte egevindueskarme, hver med tre stænger for blyruder; samtidig garnerede han den gamle dør. Ialt 129 rdl. 1 m. og 8 sk. (rgsk.). Det var vel en bindingsværksbygning, der blev fornyet, uvist på hvilken side af kirken.

Tagværkerne er omsat, tildels med gamle materialer. Skibets tag har haft lange spærstivere og dobbelte hanebånd. På tårnmuren er spor af et stejlere tag. Kirken står nu indvendigt med pæne bræddelofter, der 1731—32 var malede med perlefarve og røde lister (rgsk.). De moderne vinduer har rundbuede støbejernsstel. 1721 blev ved prædikestolen indsat et trævindue på 4 x 3 alen med to poster og to tværposter samt et korvindue på 3 x $1^3/_4$ alen med post og to tværposter, og senere nævnes også tårnets trævindue (rgsk.). 1813 var nordsidens to gamle vinduer små, mørke og brøstfældige, og 1826 omtales kirkens to sydvinduer som meget brøstfældige (syn, sml. s. 1451). Udvendig er kirken nu kalket lyserød med hvide detailler over tjæret sokkel og hængt med vingetegl. I 1852 var der munketegl på nordsiden (syn). 1721 omtales tårnets, kirkens og korets østgavle som revnede (rgsk.).

E. Skov 1952

Fig. 4. Falkerslev. Indre, set mod øst.

† GLASMALERIER

1756 var i korvinduets ruder indbrændt »Eskel Gey 1585« og »Fru Sebile Gylensthern« samt et Gøye- og et Gyldenstjerne-våben, og i et andet vindues ruder stod »Henderik Gey 1604« og »Fru Birret Bra 1604« samt ægteparrets våben[7]. 1826 siges, at to fag vinduer i kirkens sydside var brøstfældige og burde ombyttes med nye, dog skulle »de antiqve farvede glasruder« bevares (syn). Da der 1828 blev indsat nye vinduer, blev de malede udtaget og opbevaret i kirken[8].

INVENTAR

Nyere *alterbord* af fyrretræ.

† *Alter klæder.* 1—2) 1704 nævnes et alterklæde af grønt blommet stof og 1731 et gammelt af blå blommet silke (inv.). 3) 1759—60, af rødt plyds med sølvtresser (rgsk.).

Altertavlen er et maleri (olie på lærred) af Kristi dåb, signeret Aug. Thomsen 1845 Kiøbenhavn, i samtidig ramme.

Altertavle i yderst landlig rokoko, skænket af justitsråd Stampe til gengæld for et familiegravsted på kirkegården[9] (sml. s. 1454) og udført 1764 af snedker Andreas Nielsen, hvis enke fik 70 rdlr. 32 sk. for arbejdet (rgsk.). Tavlen,

der ligger i brudstykker på loftet, har været formet som en portal med to søjler omkring et rundbuet midtfelt, hvori har været tre plumpt skårne figurer, Kristus på korset (sml. krucifiks, s. 1453) mellem de to røvere. Selve portalen synes at have bestået af to profilerede karmstykker, hvortil slutter sig et par smalle storvinger med rocailleagtige slyng, der omfatter henholdsvis en stor engel og et rankeslyng af skællagte blade. Øverst har været en buet splitgavl med volutter og en krone over Frederik 5.s og Juliane Maries sammenskrevne, reliefskårne initialer.

Tavlen stafferedes 1766 af Hans Elers (rgsk.). Årstallet 1766 var malet på tavlen[8], der synes at have stået i blankt træ med guld på alle kanter og røde detailler, søjlerne vistnok marmoreret i hvidt og blåt.

†*Altertavler.* 1) En katolsk altertavle, hvorpå var malet fire helgenbilleder, var 1756 »hensat« på korets nordvæg[7]; 1808 beskrives den som en meget fin fløj altertavle, hvis maling dog for største delen var ødelagt af fugt; i midtskabet var rester af en fremstilling af Marias himmelkroning, og på fløjene sås Peder med nøgle og Paulus med sværd[10].

2) Af snedkerarbejde og malet, nævnt 1721 (rgsk.).

Altersølv. Kalk, nu 18,5 cm høj. Sengotisk er det sekskantede skaft og knoppen, der på over- og undersiden har spidse tunger med graveret stavværk, og seks små rudebosser med minuskier: Ihesus. Den sekstungede fod, med fodplade, platte over vulst og et lille støbt krucifiks på den ene tunge, samt det meget store, let udsvejfede bæger stammer sikkert fra 1691—92, da Anders guldsmed i Nykøbing omgjorde kalk og disk for 4 rdlr. (rgsk.). Ingen stempler. *Disk* fra 1712, tvm. 15,4 cm, med graveret cirkelkors på randen og på bagsiden graverede kursivversaler: »Falqvers Løf Kirche HM LMS I P S 1712«. Ingen stempler. Forgyldt *oblatæske* (fig. 5) fra 1748, af knækket, profileret arbejde med en pinjekogle på låget og hvilende på fire fligede, volutagtigt oprullede fødder; på siden graveret kursiv: »Til Falqvors Løv Kircke 1748«. Københavns bystempel 1748, guardein- og månedsmærke samt mestermærke B I ? 173?. Æsken skænkedes til kirken af sognepræsten, mag. Ehlers sammen med en forgyldt †*vinkande* af sølv (rgsk.). *Vinkande* fra 1844 i senempire, 30 cm høj, af chokoladekande-form med drevne og graverede blad- og rankeborter, svunget låg og sort hank. På undersiden af låget og i bunden Københavns bystempel [18]44, guardein- og månedsmærke samt mestermærke for Peter Jespersen, Nykøbing (Bøje 2121), under foden de samme stempler, her er mestermærket dog Bøje 2119. *Vinflaske* af tin fra 1733, kasseformet med skruelåg og øskener til bærerem; på siden graverede versaler: »Falkesløf Kirke-Flaske Anders Simonsen Swend Swensen anno 1733«. En †*vinflaske* af tin nævnes 1731 (inv.).

Alterstager fra slutningen af 1500'rne, med blødt profileret fod- og lyseskål,

cylinderskaft med tre profilringe og lysetorn af jern. 43 cm høje.

**Røgelsekar* af malm, middelalderligt. Lav, konisk fod, glat, halvrund underskål og gennembrudt låg formet som et spir med tre store kvistgavle. Tre bærestænger smlet i en tredelt arm med oval bærering, alt af jern. I Nationalmuseet.

K.W.1952

Fig. 5. Falkerslev. Oblatæske 1748 (s. 1452).

†Messehageler. 1—2) 1680 nævnes en brunagtig messehagel og 1704 een af rødt blommet fløjl med guldkniplinger bagpå (inv.). 3) Anskaffet 1727, af karmoisinrødt fløjl med kors og kanter af sølvgalioner med guldtrækkeri (rgsk.).

†Alterskranke fra 1766[8].

Døbefonte. 1) Romansk, af granit. Tøndeformet kumme, tvm. 70 cm, med tovstav foroven og forneden. Foden mangler eller er skjult af en cementblok, hvori kummen er fastmuret. (Ikke hos Mackeprang). I korbuens nordside.

2) Af sandsten med indskrift: »Udført af Stenhuggersvend H. C. Jensen hos F. A. Jensen Nykjøb. F. 1876«. På loftet.

Dåbsfad af sydtysk arbejde fra o. 1575. I bunden bebudelsen omgivet af versalindskrift og hjort- og hund-frise, som gentages på randen. Stemplet: R S. Tvm. 60 cm.

†Fontelåg maledes 1731—32 af Chr. Hvid (rgsk.).

Krucifiks fra altertavlen (sml. s. 1452), med 55 cm høj figur, ophængt over korbuen.

Prædikestol fra o. 1640, skåret af Jørgen Ringnis og ganske svarende til Aastrup (s. 1471), dog har hermeskafterne drueklaser, og i hængestykket under Kristusfiguren står: »Solfater«, vel en misforstået gengivelse af latinsk Salvator (Frelser). Nyere, drejet bærestolpe og ny trappe; opgangen er brudt gennem triumfmuren. Oprindelig himmel, svarende til Aastrups.

Ny staffering med gråt, brunt, lasurer og guld; i postamentfelterne Johs. 8, 31—32 med gylden fraktur på sort bund, på himmelen: »Salige er de som hører« etc. med gyldne versaler. I skibets sydøsthjørne.

Stolestaderne er nye.

†Stoleværk. 1737—38 gjorde snedker Vibert to nye kvindestole og reparerede fire, og 1741—42 gjorde han to døre i mandsstolene over for indgangen (rgsk.). 1840 skulle stolestaderne males, og 1861 ønskedes de nedtaget og sat lige (syn).

†Skriftestol og *†degnestol* blev 1731—32 malet med brunt og guldlister af Chr. Hvid (rgsk.) og ønskedes 1832 ferniseret (syn).

†*Herskabsstol* trængte 1845 til maling (syn).

En gammel, beslagen †*kiste* af eg nævnes 1721—22 (inv.).

Orgel, bygget af Chr. Winther og Th. Frobenius, København, ifølge sølvplade med indskrift skænket 1919 af godsejer Dinesen og hustru, Skjørringe. Samtidigt orgelpulpitur.

Pengeblok. En simpel, firkantet pengeblok ligger i tårnet, måske den samme, som nævnes 1822 (syn).

†*Pengetavler.* 1721—22 nævnes to gamle pengetavler (inv.) og 1724—25 en ny (rgsk.).

Ligbåre med smedejernsbeslag, sortmalet, står i tårnet. 1680 nævnes to †*fligbårer* (inv.).

Klokke, omstøbt 1828. Versaler under rankebort: »Støbt af I. C. og H. Gamst Kiøbenhavn anno 1828«. Tvm. 90 cm.

Ældre *klokkestol* til to klokker.

†*Klokker.* Ved klokkeskatten 1529 afleveredes en klokke på eet skippund (160 kg). 1680 nævnes en ubrugelig klokke (inv.). En klokke omstøbtes 1724—25 af Henrik Tessin for 76 rdlr. 5 mk. 10 sk., for bygning af smelteovn regnedes 8 rdlr.; efter omstøbningen vejede klokken 15 pund mere end forhen (rgsk.). 1827 var klokken ubrugelig og omstøbtes 1828 (inv., sml. ovf.), men den ankom først til kirken 1830 (rgsk.).

GRAVMINDER

†*Gravsten* over Eskil Gøye (sml. †glasmaleri, s. 1451) til Skørringe, søn af Henrik Gøye til Gisselfeld, død 23. dec. 1573 kl. 9 om aftenen, og hustru Sibilla Gyldenstjerne, som var Mogens Gyldenstjernes datter af Stiernholm, død □. Lysegrå kalksten med parrets reliefhugne billeder, fordybet indskrift og på hver side 16 ahnevåben. Stenen lå 1756 i korets gulv mellem degnestolen og alteret og var delvis skjult af alterfoden[11]. 1813 var stenen revnet, spaltet og sunket og ønskedes enten rettet eller borttaget (syn).

Kirkegårdsmonumenter. Øst for koret er et stort gravsted for familien Stampe (sml. altertavle, s. 1451), indhegnet af et støbejernsgitter med våbenskjold på lågen. På gravstedet står 13 monumenter, hvoraf følgende er ældre end 1850:

1) O. 1811. Marie Stampe f. Rothe, født 2. febr. 1738, død 4. marts 1811. Stele af gråt marmor med indfældet, oval plade af hvidt marmor (fordybet kursiv), ophængt i en sløjfe, og foroven og forneden smalle, indsatte felter med »løbende hund«. Stelens profilerede topstykke bærer en hvid marmorurne.

2) O. 1827. Caroline Stampe, født 14. juli 1819, død 5. marts 1827. Lille granitblok med indsat, hvid marmortavle (fordybede versaler).

3) O. 1831. Carl Adolph Stampe, født 2. sept. 1766, død 10. okt. 1831. Rød, randprofileret sandsten med indlagt tavle og hjørnerosetter af hvidt marmor.

4) O. 1831. Ole Henric Stampe, født 23. okt. 1792, død 28. nov. 1831. Firkantet granitblok med indsat, hvid marmortavle (fordybede versaler) og kronet af et stort støbejernskors, hvis arme ender i muslingeskaller.

5) O. 1845. Caroline Stampe f. Rothe, født i København 10. okt. 1766, gift med kammerherre Stampe 10. sept. 1790, død på Skjørringegaard 22. april 1845. Svarende til nr. 3. 103 x192 cm.

6) O.1846. Oluf Henrik Stampe, født 23. okt. 1842, død 1. febr. 1846. Granitblok med fordybede versaler, kronet af hvidt marmorkors.

KILDER OG HENVISNINGER

Falsters gl. rytterdistrikts kirkeregnskaber 1680—1767 (RA), kirkeregnskaber for Falster 1694—95, 1701—15, 1719—21 (LA), Falsters gi. rytterdistrikts kirkeregnskaber med bilag 1721—67 (RA); kopier af kasseregningerne for de 26 Hs. Majestæts kirker i Falster 1715—65 (LA). — Synsprotokol over Falsters sønder herreds kirker fra 1806—44, synsforretninger for Falsters provsti 1845, syn over Falsters provsti 1845—55, synsforretninger for Falsters provsti 1856, synsprotokol over Falsters provsti 1857—70 (provstearkivet, LA). — Dokumenter og breve for hele stiftet 1579—1762 (LA). — Holms samling (LA). — Præsteindberetning til Oldsagskommissionen 1808 (NM). — Museumsindberetninger af E. Schiødte 1872, E. Skov og Kirsten Weber-Andersen 1952 og Aa. Roussell 1953.

S. Abildgaard: Notesbog I. 1756. S. 104—105. — N. L. Høyen: Notesbog XIII. 1832. S. 4. — J. Kornerup: Notesbog II. 1893—94. S. 70 (alle i NM).

[1] Kirkehist. Saml. 3. rk. VI, 450, 459. [2] Kane. Brevb. 18. dec. 1580. [3] Smst. 13. maj 1581. [4] Kronens Skøder, 1. okt. 1604. [5] Rentekammeret. Rytterdistrikternes Kontor. Bilag til kgl. Resolutioner nr. 23, 3. maj 1767 (RA). [6] Dok. og breve for hele stiftet. [7] Abildgaard: Notesbog I, 104. [8] Larsen: Laaland Falster III, 58[v]. [9] J. Friis: Laaland-Falster II, 69—70. [10] Præsteindb. til Oldsagskommissionen 1808 (NM). [11] Abildgaard, s. 105; Marmora Danica I, 276.

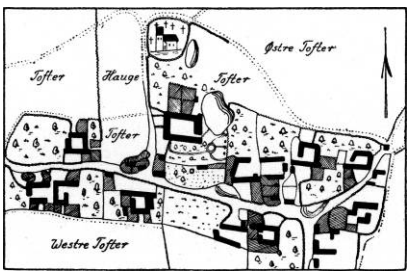

Fig. 6. Falkerslev 1804.